

KERKORAAL

KERKORAAL

Verschijnt 4 keer per jaar
Jaargang 7 - juli 1982

Contactorgaan van de "Amici Cantus Gregoriani".
Tijdschrift voor Gregoriaans.

Redactie: Marie-Louise Egbers, Ger Koppenens, Jos Ieenen, Rens van de Laar, Silvére van Lieshout, Martin Polspoel.

Redactie en administratie: Burg. van Houtlaan 32,
5701 GH Helmond.
Tel. 04920 - 38571.

Abonnement f 25.-- per jaar overmaken op: AMRO-Bank Helmond
Rek.nr.: 42.06.65.323 Bankgiro 1065135 t.n.v. L. v.d. Laar.

Druk: Drukkerij Aarle-Rixtel B.V. te Aarle-Rixtel.

-O-

De "Amici Cantus Gregoriani" is een kring van mensen die zich verbonden weet met het Gregoriaans en door een jaarlijks terugkerende financiële bijdrage de verschijning van dit tijdschrift alsmede andere op het Gregoriaans gerichte activiteiten mogelijk maakt.
Inlichtingen op het redactieadres.

INHOUD

VAN DE REDAKTIE	25
TOELICHTING BIJ DE OMSLAG	25
GREGORIAANS VOOR BEGINNERS TE BREDA, W.Mahieu	26
GREGORIAANSE CURSUS VOOR BEGINNERS TE HELMOND	27 - 28
IMPRESSIES UIT "DEN BOSCH", S. Oosterbeek	29 - 30
SOLESMESREIS 1982, R. Bijma	31 - 32
HET DRAMATISCH ELEMENT BINNEN HET GREGORIAANS 5, M.L. Egbers.....	33 - 38
VORMLEER II, S. v. Lieshout	39 - 42
MEDEDELINGEN	43 - 46

VAN DE REDAKTIE

Deze tweede "Kerkoraal" van dit jaar begint met besprekingen van een aantal evenementen, zoals cursussen en de Solesmesreis.

Verder deel 2 uit de serie vormleer en een nieuwe aflevering van "Het dramatisch element binnen het Gregoriaans".

Achterin zijn zoals gewoonlijk weer een aantal mededelingen opgenomen.

De redactie wenst iedereen een prettige en zonnige vakantie toe.

TOELICHTING BIJ DE OMSLAG

Kathedraal van Chartres.

Koninklijk Portaal.

Christus uit de Apocalypse.

bespreking

GREGORIAANSE CURSUS VOOR BEGINNERS TE BREDA

Een zeer enthousiaste groep deelnemers volgde gedurende de maanden januari, februari en maart de cursus voor beginners.

Het merendeel van de cursisten was lid van de enkele jaren geleden opgerichte Schola Gregoriana. Gedurende tien avonden werd gekeken naar de schoonheid van het Gregoriaans, zoals die tot uiting komt in melodie, ritme en tekst. Voor de meesten was dit de eerste grondige kennismaking met deze materie, maar uit het feit, dat het absenteïsme bijna nihil was, kan afgeleid worden, dat de cursus in de smaak viel, wat dan ook na afloop gezegd werd. Praktijk was natuurlijk een belangrijk aspect van deze cursus; een praktijk die aantoonde dat de stemmen nog wel wat vorming nodig hadden. Door betere ademhalingstechnieken kon met de stem meer gedaan worden. De uitspraak van het Latijn leverde ook nog wel wat problemen op, nu het Latijn zo goed als helemaal uit de kerk verdwenen is.

Vanzelfsprekend werd aandacht besteed aan de nieuwe opvattingen omtrent de uitvoering van het Gregoriaans. Een slotavond bij de cursusleider thuis, die ook door leden van de Schola bezocht werd, werd gevuld met vergelijkingen van verschillende uitvoeringen van dezelfde gezangen; ook sterk afwijkende presentaties werden ten gehore gebracht.

Daar Gregoriaans nog niet zo opnieuw is ingeburgerd in Breda, was het aantal cursisten niet groot, een tiental mensen nam eraan deel. Een cursus voor gevorderden kon door gebrek aan belangstelling nog niet doorgaan; in januari wordt met deze vervolgcursus gestart. Ook een beginnerscursus staat weer op stapel; deze vangt aan op dinsdag 7 september 1982.

Wim Mahieu

GREGORIAANSE CURSUS VOOR BEGINNERS TE HELMOND

Als jou gevraagd wordt een verslagje te schrijven van de cursus Gregoriaans voor beginners, kan men net zo goed vragen schrijf eens over iets wat je niet onder woorden kunt brengen.

Desondanks wil ik proberen te vertellen hoe het mij vergaan is.

De stap om een cursus Gregoriaans te gaan volgen is al een hele grote. Wie gaat er toch nu in deze tijd Gregoriaans leren? Gregoriaans daarvan wordt gezegd, het is gedoemd uit te sterven.

Anderen hoor je zeggen er wordt weer nieuw leven ingeblazen. En zo kom je na een gesprekje tot de slotsom, laat ik het toch eens proberen.

Toch moet ik erkennen, dat je vroeger met Gregoriaans in contact geweest moet zijn, om de schoonheid ervan te kunnen ervaren, maar schoonheid alleen is niet genoeg, je moet het dan kunnen uitdragen, maar zonder enige kennis van achtergronden en theorie zal dat toch niet lukken.

De les

Denk je natuurlijk, we zullen wel eens even mooi Gregoriaans gaan zingen. 3 Dames en 7 heren, dat is best een mooi koortje, vergeet het maar. Stomverbaasd zijn wij als we eerst leren hoe we moeten ademen, mondje tuiten, A A tjes zeggen, dat alles is een kunst apart.

Dan eens een "wedstrijdje" wie het langst z'n adem in kan houden of laten gaan. Leren "kaarsen uitblazen" (= uitademen) ook wie het langst een toon kan laten klinken.

Sommigen zijn dan de uitputting nabij en dat wordt dan alleen maar toegejuicht, daarna weer eens diep ademen en dan ben je weer het mannetje - vrouwtje.

Wat te denken van "als engeltjes doot het luchtruim zweven".

Al fladderend met de armen, voor en achteruit lopend vind je het juiste ritme.

Onvoorstelbaar is soms hoe je erachter komt dat je stembereik veel groter is dan je zelf voor mogelijk houdt maar dan moet je het wel doen volgens het geleerde in de les.

Het is een ontspannende inspanning.

Als je niet weet wat een punctum is of een podatus of een porrectus dan wordt het je spelenderwijs bijgebracht. Soms dachten we film te krijgen maar dat was dan projectie. En noten tekenen dat is een moeilijke bezigheid, maar je kunt niet allemaal tekentalent hebben.

En zingen gebeurt dat nog? Ja natuurlijk en niet zomaar, het moet gewoon mooi, en zo vaak wordt weer vergeten wat je zojuist geleerd hebt, doe je je uiterste best dan is het toch net weer verkeerd, vergeten doe je het dan nooit meer.

Na enkele lessen begin je toch al resultaten te bemerken en thuis wordt het Gregoriaans meer bestudeerd dan in de Kerk.

Wat ook erg leuk is is noten zingen die op een schoolbord geschreven staan, van do tot do aanwijzen met een stokje door de leraar en hoe vlugger je de aangewezen noten kunt zingen des te beter is het, je moet dan wel alle

zeilen bijzetten, natuurlijk een beetje eergevoel als alles goed gaat. Maatslaan of ritme aangeven leren we erg goed. Met argus-ogen wordt bekeken of alles wel goed gaat. Als je niet weet wat een ictus is weet je dat snel genoeg, alleen is het jammer dat je dan niet met je vuist op tafel mag slaan, want dat moest zachtjes getikt worden. Mooie ronde bewegingen van arsis en thesis, het hoort er allemaal bij. Het is natuurlijk prettig dat het allemaal correct voorgedaan wordt, zodat je af en toe eens kan "spieken". Nu ik dit schrijf zijn de 10 lessen alweer bijna voorbij. 10 lessen die na een volle drukke dag inspannend leken, maar die voor een heerlijke ontspanning zorgden. Of we nu het Gregoriaans kennen? Nee gelukkig niet. Anders zouden we geen vervolgcursus meer kunnen volgen. Voor de twijfelaars onder de lezers, niet de leuze "bezint eer ge begint", maar "doe mee voordat het te laat is".

Een cursist

IMPRESSIES UIT "DEN BOSCH"

Op de buitenkant van de map staat "Cursus Gregoriaans (gevorderden)" Ja, ik was zo vermetel mezelf tot de gevorderden te rekenen, trok de stoute schoenen aan en begaf me (september '81) op weg naar het zusterklooster in de Choorstraat, onder de sacrale rook van de St. Jan.

Nu is het mei, 1982.

Ik blader de map met aantekeningen nog eens door.

Kijkt u mee over mijn schouder? Akkoord, maar neem dan ook voor lief dat ik nu en dan een paar bladzijden oversla en ook dat ik niet alle aantekeningen even ras kan ontcijferen. Kennelijk zijn een aantal in grote haast neergeschreven.

Boeiend was het betoog van Drs. J. Boogaarts, vooral waar het ging over de supermonumentaliteit van de liturgie waarin de optimale vormen reflecteren op degenen die ze hanteren. Hoe deze liturgie in de loop der eeuwen geteisterd is door pathos, ratio en romantiek: maar ook: het begin van herstel rond de laatste eeuwwisseling.

Verder bladerend, maar niet lang:

de prachtige hymne "Ave maris stella...." (die - zoals vele andere karakteristieke voorbeelden uit het Antifonale - ons cursisten in een gave kopie-vorm ter hand werd gesteld) moet even in gedachten gezongen worden.

Deze hymne is me vertrouwd geworden, dankzij de cursus ook zijn toonsoort (I), het "adembenemend" melisme van het derde woord, het steunpunt op de dominant en de reine kwint van het initium.

Dat zijn termen die gingen leven en functioneren, niet in het minst vanwege de heldere uiteenzetting van Marie Louise Egbers, de motor van de cursus. Op de volgende bladzijden een totaal-overzicht van het noten-systeem, zoals Guido van Arezzo dat zo'n duizend jaar geleden ontwierp.

Niet alles begreep ik onmiddellijk: waarom is de fa (molle) een halve toon hoger dan de la (naturale)? De detaillering ging soms wel erg ver....

Evenwel, het hoeft geen betoog dat een grondige kennis van de tonale diversiteiten en de daarmee samenhangende karakteristieken essentieel is. Zo heb ik al oefenend en zingend de ruimte en weidsheid van de 8' modus ont-dekt (vooral in de Introïtus Ad te levavi), de kracht van de 1' en de gevoeligheid van de 3'.

Dat er tijdens de cursus veel gezongen werd, geschiedde niet in de eerste plaats om de afwisseling, doch veeleer om gecorrigeerd en geattendeerd te worden. De soms scherpe kritiek van Marie Louise was nooit pijnlijk, wel trefzeker. Bovendien werd de elementaire chironomie beoefend, de cursus pretendeerde immers (ook) de techniek van de directie te ontplooien.

Hier vooral wreekte zich de ongelijke beginsituatie van de cursisten: enkelen spreidden dit onderdeel op gave wijze ten toon, voor anderen was zelfs de meest elementaire handbeweging een hele opgave.....

Verder bladerend: het Magnificat, de parel van de cantica. Ik heb geleerd om heel nuchter, rationeel, de psalmodische structuur te analyseren,

inclusief de voorbereidende noten van de cadens. Dat was de moeite waard, ik meen zelfs dat het een typisch menselijke eigenschap is om verstandelijk te onderzoeken wat emotioneel aanspreekt. In dat licht gezien, kun je zelfs met plezier en inzet de zeven regels nagaan door welke de ictusnoot bepaald wordt. Vooral als je eenmaal ervaren hebt dat deze kennis functioneert (en resoneert!) in een groter geheel.

En ik denk dat dat groter geheel van begin tot eind bepaald wordt door het ritme, de beweging, het "levensteken".

De tijd dringt, ik ben nog niet tot de helft gevorderd. Voorlopig sla ik de map dicht, want de ruimte is beperkt.

Kijk nog even met me naar het psalmvers waarmee we iedere cursusavond afsloten: In manus tuas Domine, commendo spiritum meum....

Na een lesavond, soms (te) overladen met informatie vormde dit responsorium een oase van rust, een bron van vertrouwen in elkaar en in ons aller Vader.

Steef Oosterbeek

SOLESMES-REIS 1982

Traditiegetrouw werd de reis gemaakt in de week na Pasen.

Voorzien van diverse schriftelijke aanwijzingen van Fred v.d. Winkel togen tweede paasdag 22 personen van diverse pluimage in zeven auto's, veelal vanaf station Eindhoven, in zuidelijke richting. Afgezien van wat ongerief, zoals een fout lopende afspraak en een hortende motor in een nieuwe auto verliep de reis voorspoedig: 's avonds was iedereen in Solesmes.

Begon de reis met regen, de Voorzienigheid zorgde de gehele verdere week voor redelijk mooi weer.

Diverse pluimage: inderdaad! Man en vrouw, Nederlander en Belg, onderlegd en vrijwel onwetend, katholiek en protestant, kamperende en hotelgast, bekoorlijk jong en behoorlijk oud. Vooral tijdens de warme maaltijden (2x per dag!) bleek die verscheidenheid stof tot gesprek op te leveren: een gezellige groep.

Het van te voren uitgereikte programma bleek niet veel meer dan een globaal idee over de inrichting van de dagen: voornamelijk de maaltijden en de hoogmis vonden zoals gepland plaats. Verder werd er, soms noodgedwongen, nogal geschoven met de diverse programmapunten. Zo werd een driemaal aangekondigde sext niet één maal door ons bijgewoond, en werden de lessen van Dom Jean Claire 's middags gegeven i.p.v. 's morgens.

De lessen, die gegeven werden door Marie-Louise Egbers en Silvère van Lieshout, konden grotendeels worden gevolgd op een keurig verzorgde set fotocopies, en gingen kort samengevat over de opbouw van de mis en van de Gregoriaanse melodieën. Zeer leerzaam en verhelderend. Het programma was nogal vol, zodat de beschouwing nogal eens oppervlakkig moest blijven. Toch is er door de deelnemers nog stevig gezongen, geïmproviseerd en zelfs gecomponeerd!

De lessen gegeven door Jean Claire werden voortreffelijk vertaald door Ton Tromp, zodat iedereen kon meegenieten van de aanpak van steeds een enkel gezang, de tegengestelde benadering van de andere lessen: ook als afwisseling welkom. Zo tegen het einde van de week werd de arme Dom overstelpt met verzoeken om handtekeningen, opdrachten en foto's, waaraan deze echter kennelijk met plezier voldeed.

Voor mij persoonlijk vormden de bijgewoonde missen en getijdendiensten in de kapel van de abdij het hoogtepunt van de week. Niet in de eerste plaats vanwege de interpretatie van de gezangen, maar meer vanwege de indruk die een stijlvol geïnterpreteerde volledig latijnse liturgie maakt. De harmonie van het geheel, zo u wilt. Tijdens de officiegebeden viel op dat gedeeltelijk (bv. de psalmvertaling) volgens de nieuwe ordo wordt gezongen. Voor monniken die jaren achtereen dezelfde klassieke teksten hebben gezongen geen geringe aanpassing!

In het programme bleek ruimte te zijn voor avondwandelingen en excursies naar een plaatselijke kapel en naar Le Mans, waar o.a. een gerestaureerde kloosterruïne werd bezocht.

Op de laatste avond zong de gehele groep buiten het programma om in de

daartoe speciaal voor ons geopende dorpskerk de complete volgens de nieuwe ordo. En al was dat voor de meesten wel behelpen, - onvoldoende boeken, nauwelijks voorbereiding - een ervaring was het wel. Ik denk dat het een goede zaak is voor dergelijke studiebijeenkomsten om te streven met elkaar tot een klinkend resultaat te komen: dat is een zeer bevredigende afsluiting voor de deelnemers. En wanneer men deze stelling accepteert, dan is een uitgebreidere voorbereiding dan nu eveneens een goede zaak.

Rest mij nog te vermelden dat de reisleiding in Solesmes in handen was van Lodewijk van der Winkel, die als verlicht despoot het geheel goed in de hand had. En verlichte despoten konden wel eens de beste reisleiders zijn. Terecht zocht hij tijdens ons verblijf naar een goedkopere gelegenheid. De hotelprijzen worden voor veel mensen zo langzamerhand onbetaalbaar.

Ook op deze plaats wil ik nogmaals alle mensen die deze reis hebben mogelijk gemaakt bedanken voor hun inspanning, en alle mededeelnemers hartelijk groeten en bedanken voor hun enthousiasme.

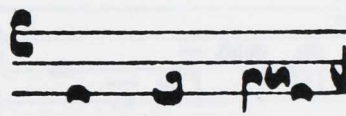
Rens Bijma

HET DRAMATISCH ELEMENT BINNEN HET GREGORIAANS, 5

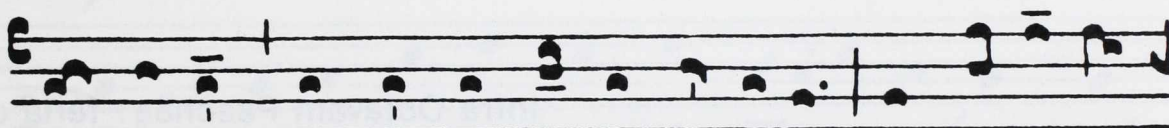
In de beide antiphonalia (A.M. en A.R.) is er in de Paastijd geen antifoon in de Lauden en Vespers te vinden met een dialoog.

De vorige aflevering besloot met deze bewering en zo is het ook.

Gelukkigerwijs echter werd ik attent gemaakt 1) op twee antifonen, die dus niet in de beide antiphonalia voorkomen, maar via een Cisterciënzer traditie ons hebben bereikt. Vooral de eerste verdient onze bijzondere aandacht.

AD MAGN.
A VII G²

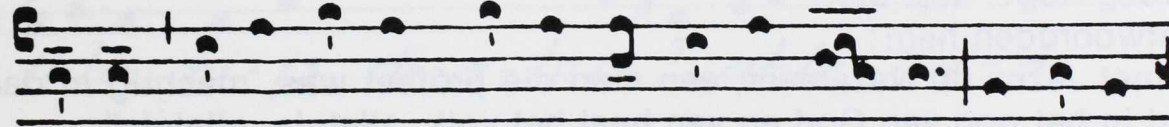
alle lúia. E u o u a e. Lc 24,17-19 Qui sunt hi

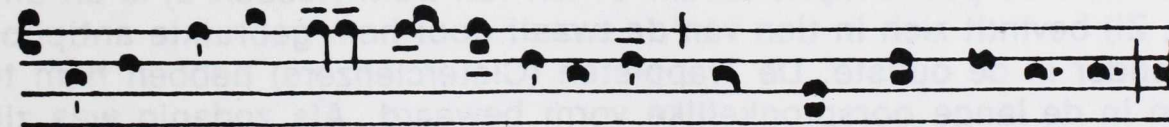
sermónes quos confértis ad invicem ambulántes,

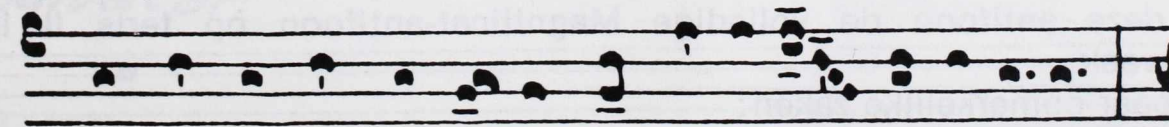
et estis tristes? allé. lúia allelúia. Respóndens

unus, cu-i nomen Clé-ophas, dixit e- i: Tu solus

peregrínus es in Jerúsalem, et non cognovísti

quae facta sunt in illa his di-ébus? allelúia.

Quibus ille dixit: Quae? Et dixerunt: De Jesu

Nazaréno, qui fu-it vir prophéta, potens in ôpe-

re et sermône, coram De-o et omni pópulo,

allelúia allelúia. E u o n a e

Infra Octavam Paschae: feria quarta

(Lucas 24 ; 17 - 19)

"Waarover spreekt ge toch zo druk met elkaar onderweg en waarom zijt ge treurig? alleluia alleluia.

Eén van hen die Cleophas heette nam het woord en sprak tot hem:

"Zijt Gij dan de enige vreemdeling in Jeruzalem, dat Gij niet weet wat daar dezer dagen gebeurd is? alleluia".

Hij vroeg hun: "wat dan?"

Ze antwoordden hem:

"Dat met Jezus de Nazareeër, een man die profeet was, machtig in daad en woord in het oog van God en van heel het volk, alleluia, alleluia".

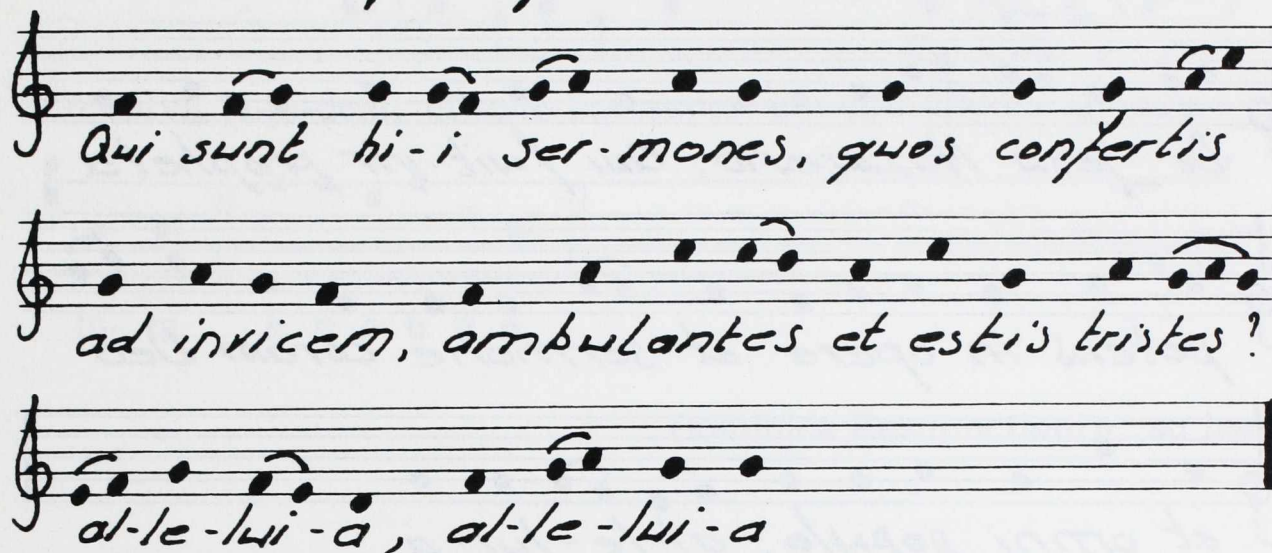
Volgens de Corpus Antiphonarium Officiï van Dom Hesbert 2) is dit ant. no. 4500. Zij bevindt zich in tien van de twaalf door hem gebruikte antiphonalia, waaronder in de oudste. De Trappisten (Cisterciënzers) hebben hem tot op heden in de lange oorspronkelijke vorm bewaard. Als zodanig was zij zeer verbreid.

In de beide ons bekende en bovengenoemde antiphonalia is het eerste deel van deze antifoon de volledige Magnificat-antifoon op feris II in de Paasweek.

Een paar opmerkelijke zaken:

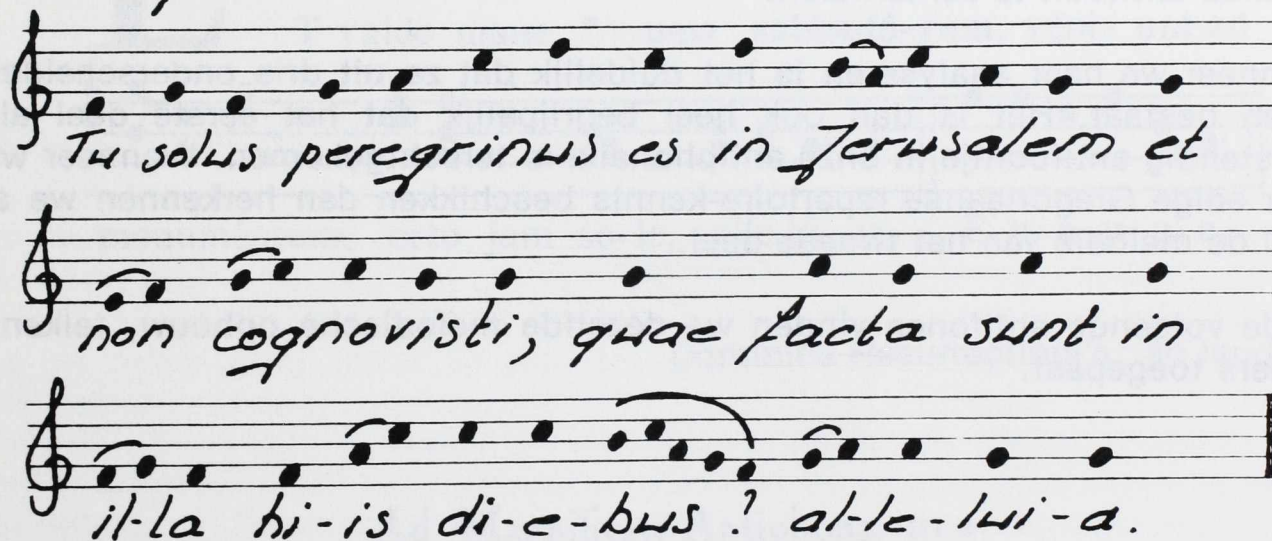
In het Paasspel van Egmond (Ms den Haag KB 71.7.70) komt een fragment voor, bijna identiek aan deze antifoon.

Salvator ad peregrinos:

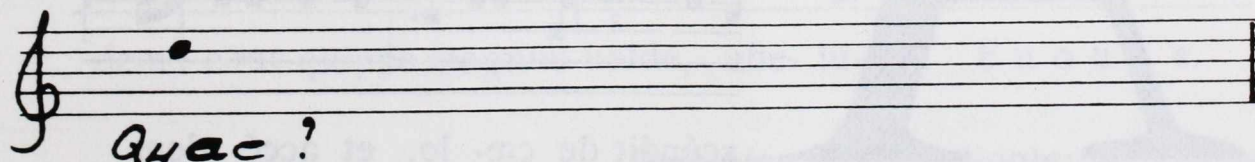
Qui sunt hi-i ser-mones, quos confertis
ad invicem, ambulantes et estis tristes?
al-le-lui-a, al-le-lui-a

Cleophas:

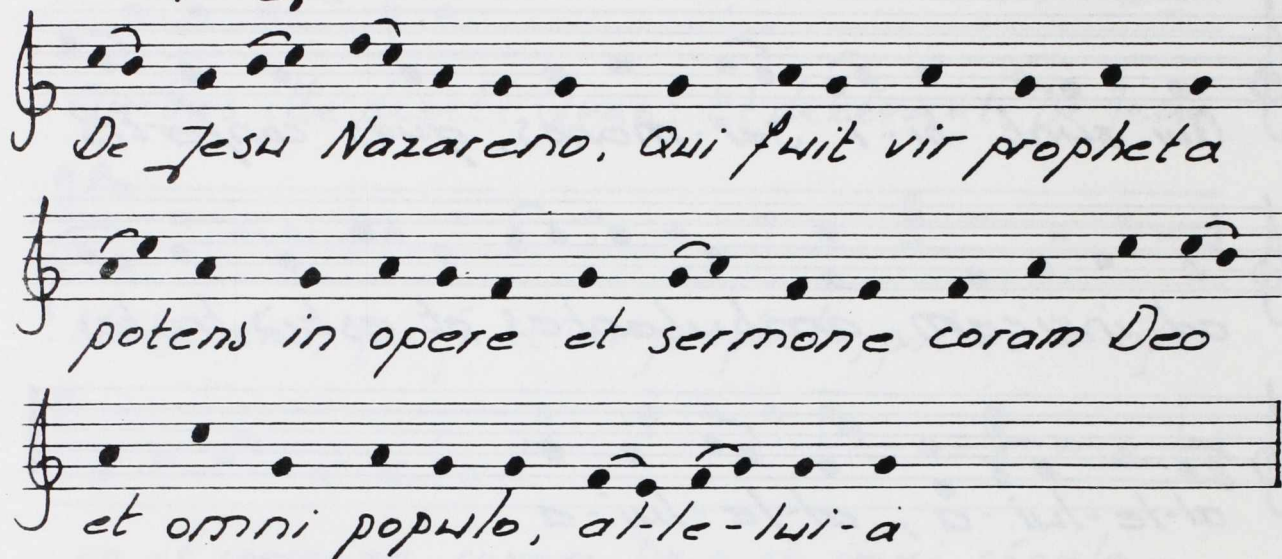
Tu solus peregrinus es in Jerusalem et
non cognovisti, quae facta sunt in
il-la hi-is di-e-bus? al-le-lui-a.

Salvator:

Quae?

Alius peregrinus:

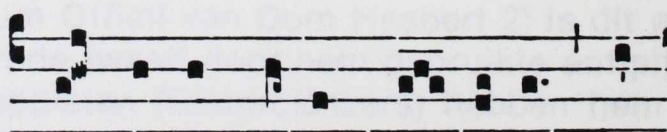

Het Paasspel van Egmond is één van de vele paasspelen, die geschreven zijn. Vele fragmenten komen in verschillende paasspelen met elkaar overeen. Het zou een interessante studie zijn de oorsprong van bovenstaande antifoon te achterhalen.

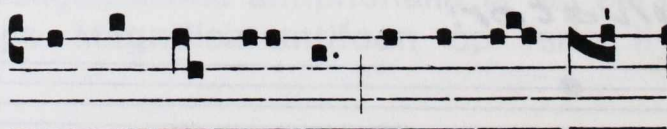
Wanneer we haar analyseren is het duidelijk dat ze uit drie onderscheiden delen bestaat. Het is dan ook heel begrijpelijk dat het eerste deel als zelfstandig antifoontje in onze antiphonalia is terechtgekomen. Wanneer we over enige Gregoriaanse repertoire-kennis beschikken dan herkennen we al snel de melodie van het tweede deel.

In de volgende antifonen vinden we dezelfde melodische opbouw, telkens anders toegepast.

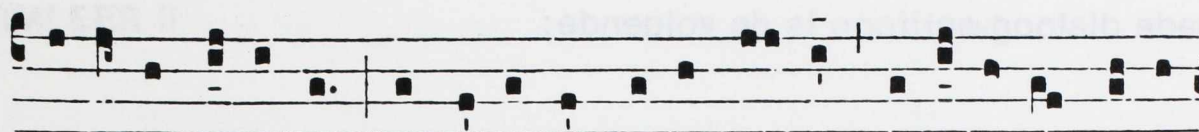
1 Ant. VIII G

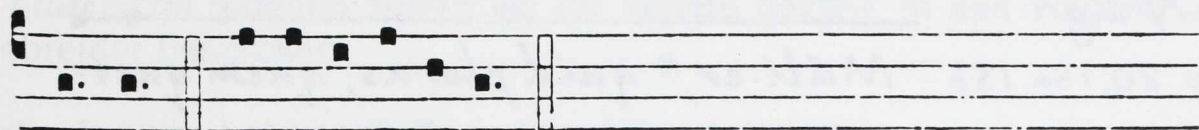
NGELUS autem Dó-mi-ni * de-

scéndit de cæ-lo, et accé-dens

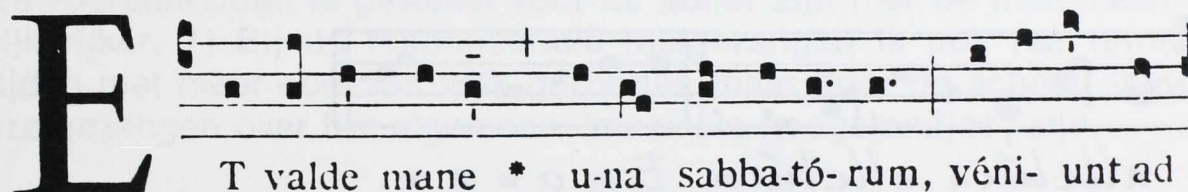
revólvit lá-pi-dem, et sedé-bat super e- um, alle-lú- ia, alle-

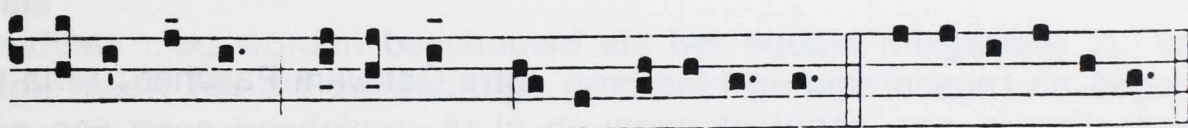
lú- ia. E u o u a e.

Dominica Resurrectioni's: ad laudes

Ad Benedictus, Antiphona. viii G

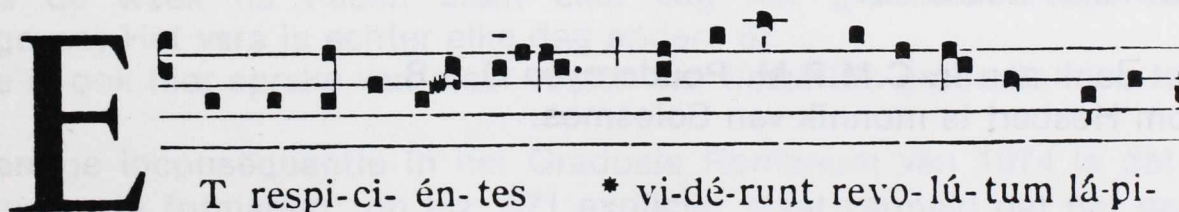
T valde mane * u-na sabba-tó-rum, véni- unt ad

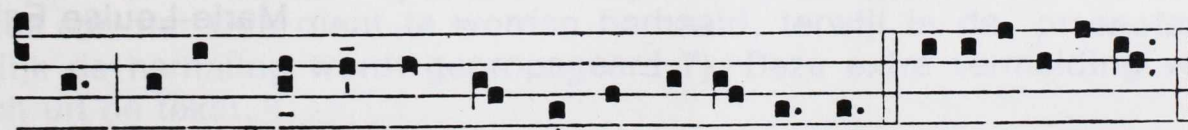
monuméntum, orto jam so-le, alle-lú- ia. E u o u a e.

Dominica Resurrectioni's: ad laudes

Ad Magnificat, Antiphona. iiii a

T respi-ci- én-tes * vi-dé-runt revo-lú-tum lá-pi-

dem : e-rat quippe magnus valde, alle- lú- ia. E u o u a e.

Dominica Resurrectionis: ad Vesperas

De tweede dialoog-antifoon is de volgende:

AD BEN^{MS}
A I g²
Jo. 20, 15a. 13b Múli-er,* quid ploras, quem quae-
ris? Illa autem dixit: Tulérunt Dóminum
me-um, et nés-ci-o ubi po-su-érunt e-um,
allelúia allelúia. En o u a e.

Infra Octavam Paschae: feria tertia

(Johannes 20 : 15a + 13b)

"Vrouw, waarom weent ge, wie zoekt ge?"

Zij antwoordde echter: "Zij hebben mijn Heer weggenomen en ik weet niet waar ze Hem hebben neergelegd".

Deze antifoon is veel minder verbreid dan de vorige. Volgens het Corpus Antiphonalium Offici van Dom Hesbert is dit ant. no. 3824. Zij komt maar in één manuscript voor. Zij staat ook in het Camaldulenser Antiphonale. Bibliotheek: Lucca 601

1) Met dank aan fr. C.M.P.M. Pouderoyen O.S.B.

2) Dom Hesbert is monnik van Solesmes.

Marie-Louise Egbers

VORMLEER II

Na de "antifonale psalmodie" nu de "responsoriale psalmodie". De misgezangen die men hiertoe rekent zijn: Graduale, Alleluia en Offertorium. Om praktische redenen zullen we dit laatste gezang in een volgend artikel uitgebreider bespreken.

Afbakening van het begrip Responsoriale psalmodie.

Na de term "psalmodie" in ons eerste artikel al te hebben belicht, nu aandacht voor het woord "responsoriaal".

Het woord "responsum" (antwoord) is hierin eenvoudig te herkennen.

Dit antwoord houdt dan in een be-amen van een lezing. Vandaar dat bij de misgezangen juist de tussenzangen responsoriaal zijn.

De structuur is wezenlijk anders dan bij de antifonale gezangen. Een refrein dat soms verkort soms ook helemaal wordt herhaald vormt de schakel met het volk, terwijl telkens het vers de muzikale hoofdschotel blijft. Doordat het vers voorbehouden is geweest voor de solist zijn hier de melodieën ook duidelijk rijker. 1) Bij de responsoriale misgezangen is ook het refrein in later tijden niet meer door het volk gezongen maar door de schola. Vandaar dat deze gezangen over het algemeen "muzikale hoogstandjes" zijn.

Graduale

Het graduale mag worden beschouwd als het oudste misgezag 2). Vanaf het begin heeft het als zelfstandige grootheid gefunctioneerd en begeleidt het dan ook geen handeling. Al in de vroegste tijden was voorgeschreven dat de geestelijken en gelovigen zouden luisteren in stilte 3).

De oorspronkelijke benaming was "Responsorium" of ook wel "Responsum". Deze benaming is later overgegaan in "Graduale" vanwege het feit dat de solist zong vanaf de trappen (gradus) van de Ambo. Zo werd het "Responsorium Graduale" en nog later simpelweg "Graduale" 4).

Voor ± 500 zong men meer dan één vers. In de handschriften is dit soms nog te zien 5). Zelfs kunnen we dit ook nog terug vinden in het Graduale Romanum van nu.

Tijdens de week na Pasen staat elke dag het graduale "Haec Dies" aangegeven. Het vers is echter elke dag anders 6).

In feite is ook hier sprake van meer verzen van hetzelfde graduale.

Een aardige inconsequentie in het Graduale Romanum van 1974 is dat bij "Priusquam te formarem" op blz. 571 expliciet staat vermeld dat het eerste deel tot aan het vers dient te worden herhaald, terwijl in de praenotanda duidelijk de herhaling wordt gepromoveerd 7). Deze extra vermelding volgt logisch uit de tekst.

Voordat Ik u gevormd had in de moederschoot, kende Ik u
en voordat gij uitgingt uit de schoot, heb Ik u geheiligd.

De Heer stak zijn hand uit en raakte mijn mond aan en zei tot mij:

Hier vraagt de tekst om bevestiging door herhaling van "voordat Ik u.....".

De melodische structuur is vaak, ondanks de rijke melismen, toch vrij duidelijk gebaseerd op de psalmodie formule 8). Dikwijls ook hebben de componisten gebruik gemaakt van gedeeltes uit andere gezangen, waardoor begin, binnen- en slotformules terug te vinden zijn. In een aantal gevallen heeft men één melodie gebruikt voor diverse teksten zoals bv. Requiem, Domine refugium en Angelis tuis. Gelukkig is dit gebeurd met groot gevoel voor tekst en melodie, zodat het geen afbreuk doet aan de kwaliteit van het gezang. Dat de toenmalige componisten de melodische structuur ook hebben aangegrepen om tekst-ondersteunend te werken geeft het volgende voorbeeld aan.

Ps. 112, 5. 6. V. 7 ~

GR. V

Q Uis sic- ut Dó- mi-nus * De- us no- ster,

qui in altis há-bi- tat : humí- li- a réspi- cit in cae-

lo et in terra? V. Súsci-

tans

a ter- ra ín-o- pem, et de stérco-re

é- ri gens páu- pe-rem.

Terwijl de melodie zich in de eerste twee zinsneden beweegt rond de tonica fa, schiet zij bij "qui in altis (hoogte) habitat" de hoogte in naar de dominant do. Ook bijvoorbeeld bij in caelo (in de hemel) en terra (aarde) daalt de melodie een oktaaf, hetgeen de afstand tussen hemel en aarde in de melodie weergeeft.

Alleluia

Het Hebreeuwse woord "Alleluia", prijst God, is door de eeuwen heen nooit echt vertaald. Het is zonder meer overgenomen en heeft langzaam maar zeker een vaste plaats veroverd tussen de andere misgezangen.

Al in de vierde eeuw zijn de eerste bronnen te vinden die vermelden dat in Bethlehem na de les of lezing het volk bij wijze van refrein het woord alleluia zong, het psalmvers was evenals bij het Graduale voor de solist 9). Het is dan nog niet duidelijk of dit een vast gebruik was.

Paus Damasus (368-384) voerde het alleluia met vers officieel in, aanvankelijk alleen op Paaszondag. Dit werd al spoedig uitgebreid tot de gehele paastijd en het was Gregorius de Grote die voorschreef dat het alleluia het hele jaar diende te worden gezongen met uitzondering van de vastendagen.

Afgezien van het alleluia van Paaszondag schijnt de keuze ervan lange tijd vrij te zijn geweest. Dit valt af te leiden uit het feit dat zij niet tussen de andere gezangen staan in de oude handschriften maar achterin, in een aanhangsel 10).

De melodieën zijn vaak zeer rijk. Na een pittige intonatie volgt een jubilus op de slotlettergreep "a". Het vers herhaalt in de staart van de tekst dikwijls de melodie van de jubilus.

Nu in het Graduale Romanum het sterretje en de herhaling van het eerste gedeelte van het alleluia vervallen zijn wordt de structuur:

Alleuia' — Vers — Alleluia

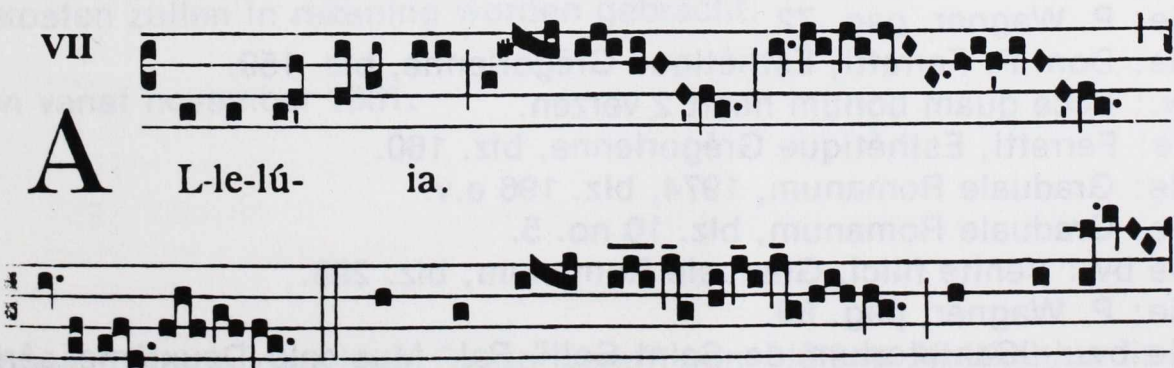
Tot besluit het alleluia van Paaszondag.

VII

A

L-le-lú-ia.

1 Cor. 5, 7

∇. Pascha no-strum

immo-lá-

Ons Pasen is geofferd: Christus.

De tekst is kort en kernachtig. Het totale paasgebeuren is vervat in die ene zin. Na de tijd van voorbereiding en de lange paaswake, is de melodie als het ware de ontlading van de spanning die is opgeroepen. Met een pittige intonatie wordt de zevende modus neergezet waarbij de dominant "re" oneindig wordt omspeeld.

Bij "immolatum" schiet de melodie als een schijnbare tegenstelling naar de hoge sol en blijft daar hangen om als het ware aan te geven dat het offeren geen afscheid inhoudt, maar juist een overwinning en voortdurende nabijheid. Op het woord Christus wordt de melodie van het alleluia langzaam weer opgepikt.

Voor ieder die dit gezang eens heeft gezongen in de liturgie zal de kracht ervan duidelijk zijn.

Silvère van Lieshout

Noten:

- 1) Dit geldt niet voor het "responsorium breve".
- 2) Zie hierover: P. Wagner, pag. 72 en J. Bank, "Geschiedenis van de katholieke kerkmuziek", Amsterdam 1947, blz. 45.
- 3) Zie: P. Wagner. pag. 72
- 4) Zie: Dom P. Ferretti, Esthétique Grégorienne, blz. 159.
- 5) bv.: Ecce quam bonum heeft 2 verzen.
zie: Ferretti, Esthétique Grégorienne, blz. 160.
- 6) Zie: Graduale Romanum, 1974, blz. 196 e.v.
- 7) Zie: Graduale Romanum, blz. 10 no. 5.
- 8) Zie bv.: Venite filici, Graduale Romanum, blz. 298.
- 9) Zie: P. Wagner, pag. 80.
- 10) Zie bv.: "Cantatorium de Saint-Gall" Pal. Musicale Deuxième série II, 1968.

WARD CENTRUM NEDERLAND

Boeken

Bestelnr.:	GREGORIAANS
8111 - Graduale Romanum (1974; linnen)	f 40,—
8112 - Liber Cantualis (1979; kunstleer)	f 8,—
8113 - Liber psalmorum pro communione (1980; privé uitgave)	f 15,—
8114 - Psalterium (1981; linnen)	f 70,—

Platen

	Gregoriaans		
8131 - De metten van Kerstmis *	f 25,—	}	S O L E S M E S
8132 - Kerstmis: nachtmis en dagmis *	idem		
8133 - Johannuspassie en kruisaanbidding *	idem		
8134 - Pasen: dagmis *	idem		
8135 - Requiemmis met officie *	idem		
8136 - mis en officie van Benedictus *	idem		
8137 - 23e en 33e zondag door het jaar St. Jozefkoor	f 18,90		
8138 - Venite exsultemus abdijskoor Grimbergen	f 18,90		

U kunt uw bestelling plaatsen bij:

WARD CENTRUM NEDERLAND
WILLEM PRINZENSTRAAT 43
5701 BC HELMOND
04920 - 45597

Portokosten zullen in rekening worden gebracht.

Prijzen vanaf november 1981.

Het boek "Studie over het Gregoriaans" van Hélène Nolthenius is voor f 90,— (inclusief verzendkosten) verkrijgbaar bij het Ward Centrum.

CURSUSSEN GREGORIAANS

Cursus voor beginners

Amici Cantus Gegroriani organiseert een cursus Gregoriaans voor beginners te Breda.

met o.a. - solfège
- stemvorming
- notatie
- ritme

Data: 7/9 - 14/9 - 21/9 - 28/9 - 5/10 - 12/10 - 26/10 - 2/11 - 9/11 - 16/11

Kursusleider is W. Mahieu.

Plaats: O.K. Markendaalseweg 33, Breda.

Kosten f 100,—

Inschrijving: (zo spoedig mogelijk)

WARD CENTRUM NEDERLAND
Willem Prinzenstraat 43
5701 BC HELMOND
04920-45597

DIRECTIECURSUS

In september 1982 start in 's-Hertogenbosch een **directie cursus Gregoriaans** van 25 avonden, georganiseerd door de Amici Cantus Gregoriani.

Deze cursus heeft een zowel praktische als wetenschappelijke kant

- koorzang en directie komen aan de orde
- gastdocenten behandelen specialistische onderwerpen.

De docenten zijn:

- Drs. J. Boogaarts	- Dhr. Polspoel	-Zr. M.L. Egbers
- Dhr. S. v. Lieshout	- Ir. D. Pouderoyen	

De onderwerpen zijn:

- 1 -het recitatief
-de psalmodie de Vespers
 - modus als tijdsorde
 - modus als melodische ordening.
2. inleiding over de handschriften
3. - melodieleer
 - de antiphonale en responsoriale psalmodie
4. historie
5. inleiding tot de liturgische vormleer
6. liturgie

Cursusleidster is Zr. Marie-Louise Egbers.

Data: 7/9 - 14/9 - 21/9 - 28/9 - 5/10 - 12/10 - 26/10 - 2/11 - 9/11 - 16/11
30/11 - 7/12 - 14/12 - 21/12 - 4/1 - 11/1 - 18/1 - 25/1 - 1/2 - 8/2
22/2 - 1/3 - 8/3
Excursie Mamelis: 12/3
Slotavond met misviering: 15/3

- plaats: zusterklooster, Choorstraat 7, 's-Hertogenbosch.
- Kosten: f 150,—
- betaling: Giro Amrobank Helmond: 10.65.135
vermelden: overmaken op rek.nr. 42.06.65.323
t.n.v. L. v.d. Laar, inz. A.C.G.; cursus '82-'83
- opm.: Het is wenselijk in het bezit te zijn van het Graduale Triplex
(is tevens het Nieuw Graduale Romanum van 1974, waarvan het in 't bezit hebben noodzakelijk is)
Deze boeken zijn verkrijgbaar bij het Ward Centrum Nederland te Helmond (04920 - 45597)
- inschrijving: WARD CENTRUM NEDERLAND
Willem Prinzenstraat 43
5701 BC Helmond

GREGORIAANS GEZONGEN TE:

Mamelis (Vaals) St. Benedictusberg:

Elke dag: 5.00 uur metten en lauden

7.30 uur priem

9.30 uur terts en hoogmis

12.15 uur sext

14.00 uur noon

17.00 uur vespers

20.30 uur completen

Helmond, St. Jozefkerk:

Elke 2e en 4e zondag van de maand: Hoogmis. Aanvang: 9.30 uur.

Elke 1e zondag van de maand en op 1e Kerstdag, 1e Paasdag en 1e

Pinksterdag: Vespers. Aanvang 18.30 uur.

Breda, Begijnhof Catharinastraat:

Elke 1e zondag van de maand: Vespers. Aanvang 17.00 uur.

WARD CENTRUM NEDERLAND

muziek-pedagogisch instituut

VERZORGT

KURSUSSEN IN HET KADER VAN DE WARD-OPLEIDING

KURSUSSEN GREGORIAANS VOOR KOORZANGERS EN DIRIGENTEN

EEN GRATIS "INFORMATIE-BULLETIN"

Inlichtingen bij:

Ward Centrum Nederland

Willem Prinzenstraat 43

5701 BC Helmond

Tel. 04920 - 45597

